

Estàs contenta de com et van les coses en aquest moment de la teva vida? Sí,estic molt contenta. Segueixo fent la feina que m'agrada, encara estic en condicions físiques i intel·lectuals per fer-ho, tinc bona salut i tots els qui estimo estan bé. No puc demanar res més.

L'any passat et van concedir la Medalla d'Or de la Generalitat per l'aportació que has fet al país al llarg de la teva carrera professional. Quin significat té per a tu, aquest reconeixement?

Va ser un honor molt gran que me la concedissin, sobretot tenint en compte les persones que l'havien rebuda abans, perquè crec que són insignificants els mèrits que jo pugui tenir, comparats amb els dels meus antecessors. I no puc evitar pensar en les persones que, havent dedicat tota la seva vida a la lluita per Catalunya, no van ser honorades com es mereixien.

Hi ha un detall que encara li dona més valor, i és el fet que has estat la primera actriu que ha rebut aquesta distinció. Fins ara, la majoria de guardonats han estat sempre personalitats polítiques com ara Jordi Pujol, Pasqual Maragall, Joan Raventós, Antoni Gutiérrez Díaz, Gregorio López Raimundo... Per què la cultura sempre és un plat de segona taula?

La cultura, i també la ciència i la innovació i el treball... i la dona. Crec recordar que només som dues les dones que hem rebut aquest guardó. Un altre dels motius pels quals estic contenta d'haver-lo rebut és perquè, tant o més que a mi, s'honora la meua professió.

A *El quadern gris*, Josep Pla diu que “mentre el *Romeu i Julieta* de Shakespeare no formi part dels programes escolars, els homes i les dones sortiran de les escoles savis però vulgars”.

Josep Pla era un gran escriptor i en aquesta faceta el considero i l'admiro, però en el seu temps les minories que accedien a la cultura tenien un sòlida formació cultural que no es limitava al coneixement de Shakespeare; havien llegit els presocràtics, els clàssics, estaven al corrent de la literatura europea i nord-americana, i segurament també eren lectors de la literatura que s'escrivia a l'Orient. Dic això perquè potser per a ells, que havien estat educats per “ser” savis, llegir *Romeu i Julieta* era una pinzellada de modernitat afegida. És molt necessari que

El terme 'gran dama', en el món teatral, té un caràcter restringit. És un terme reservat exclusivament a aquelles actrius el talent i la qualitat humana de les quals han transcendit els marges de la professió i s'han guanyat el respecte de tothom. Una de les grans dames del teatre català és sens dubte Montserrat Carulla, que precisament aquest 2009 ha celebrat el cinquantè aniversari del seu debut com a actriu -ho va fer el 1959 a l'edat de 29 anys- amb una intensa activitat.

Per bé que la seva formació és bàsicament teatral, també ha conreat el món del cinema amb una filmografia que inclou títols com ara *Surcos*, *Cambio de sexo*, *Companys*, *procés a Catalunya*, *El vicari d'Olot* o *La ciutat dels prodigis*, i són molts els espectadors que no han oblidat la seva esplèndida i inquietant encarnació del personatge de Benigna, la dolenta del film *El orfanato*, de Juan Antonio Bayona. En teatre, no cal dir-ho, **Montserrat Carulla** ho ha fet tot: Villalonga, Guimerà, Shakespeare, Goldoni, Bernard Shaw... El seu treball més recent ha estat *El jardí dels cinc arbres*, un muntatge dirigit per Joan Ollé a partir de textos de Salvador Espriu, estrenat el passat novembre al Teatre Nacional de Catalunya.

Per Víctor Alexandre

Montserrat Carulla

“El cinema sempre ha estat i continua sent la meva assignatura pendent”

El jardí dels cinc arbres

els nostres joves tinguin avui sòlids coneixements d'humanitats, d'art i de literatura. No n'hi ha prou amb Shakespeare.

Precisament aquest estiu vas estrenar *El quadern gris* al Teatre Grec, amb direcció de Joan Ollé, i no fa gaire l'has representat al Teatre Principal de Maó, que és el teatre més antic dels Països Catalans, per cert. Quina volada prenen les paraules d'aquest gran llibre de Pla dites dalt d'un escenari?

Quina és la diferència de llegir un llibre o d'escoltar una narració? Probablement, llegint-lo, es té més facilitat de comprensió, es disposa de més temps d'assimilació d'allò que els ulls van recorrent. La narració, no obstant això, sempre que sigui audible, clara i poc dramatitzada, té la virtut d'anar penetrant en l'oient com una pluja menuda, que ho amara tot. L'adaptació d'*El quadern gris* que ha fet Joan Oller, és una mirada minuciosa i reduïda del *Quadern* de Pla, dels anys 1918 i 1919, perquè en aquests anys es produeixen a Europa, i també a Catalunya, esdeveniments que havien de canviar moltes coses, i no sempre per millorar. L'adaptació dura aproximadament una hora i mitja, perquè no és possible pujar a l'escenari tota la dimensió d'aquesta obra.

Aquestes són paraules de Pla: "En la vida no hi ha res que s'acabi, si no és per mort o per oblit. Però les novel·les no solen pas acabar d'aquesta manera. Les novel·les aspiren a demostrar una cosa o altra -generalment la grandesa de la moralitat triomfant a cada moment. Crec que les set o vuit grans novel·les que formen les obres mestres d'aquesta classe de literatura guanyarien si no tinguessin acabament". Hi estàs d'acord? Viure no és fàcil, i els bàlsams, de vegades, són necessaris.

T'agrada llegir?

Sí, m'agrada llegir. Vaig començar a fer-ho de molt joveneta. Ara, però, dispo de menys temps. Ens bombardegen des de diferents angles. La família, la feina, la necessitat de repassar la premsa per tenir idea del que passa cada dia, la ràdio, la televisió... i el dia només té vint-i-quatre hores. Malgrat tot, continuo llegint sempre que puc. Llegeixo una mica de tot i de manera una mica desordenada, però potser em decanto més cap a la novel·la i la poesia.

No fa gaire vas crear un deliciós espectacle literari titulat *Itinerari de paraules* amb una selecció de textos de diferents autors, com ara Mercè Rodoreda, Salvador Espriu, Pere Calders, Quim Monzó o Isabel-Clara Simó. És un espectacle que no sovinteja a

casa nostra. La selecció, a més, estava feta per tu mateixa. Què et va moure a portar-lo a terme?

CaixaFòrum em va convidar a fer una lectura de textos i poemes. Era l'últim dia de juliol, feia molta calor i pràcticament no se n'havia fet publicitat. Malgrat tot, el pati de butaques era ple de gom a gom i molta gent es va quedar al carrer. Aleshores, vaig pensar que jo podia fer un recull de poemes i textos i llançar-me a l'aventura. I l'aventura va sortir molt bé.

Diuen els llibreters que l'home tendeix a llegir més assaig i la dona més ficció. És a dir, que la proporció de dones que llegeixen novel·la i conte és infinitament superior a la d'homes. Cosa que també s'evidencia en els clubs de lectura de les biblioteques. De cada deu lectors, nou són dones. Per què creus que passa, això?

Els llibreters coneixen millor que ningú les estadístiques, per tant deu ser veritat, però el que jo qüestionaria seria l'afirmació que la proporció és "infinitament superior".

Això, però, també s'estén a altres àmbits de la vida, especialment aquells que estan relacionats amb el conreu de l'esperit i la recerca interior. En totes les conferències, col·loquis o cursets sobre aquestes matèries, el predomini de dones és abassegador. Es diria que estem assistint a un procés de feminització de l'afany de saber, no creus?

L'afany de saber i la inquietud per assolir espais fins fa poc reservats únicament als homes ha estat una constant en l'esperit femení. Però les barreres que les diferents societats masculines han imposat durant molts segles per evitar que la dona assolís cotes de cultura tradicionalment reservades a l'home han estat molt dures, i encara ho són en molts països. D'això que dius, el "conreu de l'esperit i la recerca interior", les dones en sabem molt.

D'acord amb els treballs de recerca en neurociència cognitiva, se sap que les dones parlen amb més facilitat de temes personals que no pas els homes. En les converses masculines, en general, predominen més els temes trivials. Les dones es despullen emocionalment molt més que els homes.

Potser tenim més temes a tractar i menys a amagar. També és possible que tinguem menys manies a l'hora d'expressar emocions i experiències, perquè no estem tan pendents d'estar a l'alçada o de demostrar res.

Diries que les dones esteu més dotades per a la socialització? Ho dic perquè està comprovat que teniu més fluïdesa verbal i una

“M'agradaria que fóssim capaços de fer una reflexió seriosa sobre la independència. Les circumstàncies polítiques no ens són favorables i aquest fet ens obliga a ser previnguts i astuts i a utilitzar els canals que ens siguin més propicis per no haver de fer passes enrere”

tendència més gran que nosaltres a resoldre els conflictes per mitjà del diàleg.

No m'agrada generalitzar, hi ha de tot. I en aquest aspecte jo diria que els homes i les dones en igualtat de condicions som molt semblants.

T'han causat molts problemes, els homes, al llarg de la vida? T'ho dic, perquè ja des de l'adolescència vas ser una dona d'una bellesa extraordinària i et devien anar molt al darrere.

No. Els problemes que he pogut tenir eren conseqüència de la meva inseguretat, de les meves pors o de la meva timidesa.

Tu vas debutar professionalment l'any 1959 al teatre Romea amb l'obra *Soparem a casa*, de Josep Maria de Sagarra. Deixant de banda el context polític, quina valoració fas de l'evolució del món teatral català d'aleshores ençà?

No puc respondre amb una pinzellada. Potser hauria d'escriure les meves memòries per expressar-ho amb el detall que es mereix, però podríem dir que té molta relació amb l'evolució del nostre país. N'és un reflex.

Aquestes paraules són teves: "S'ha d'apostar pels autors novells del país, corrent el risc que no arribin al públic o no agradin, però quan anem destriant el gra de la palla segurament veurem que hi ha alguna cosa que val la pena. Al Teatre Nacional hi hauria d'haver una sala exclusivament per a autors joves, on les obres duressin vuit, deu dies, com a mínim... i on es pogués ensenyar què ens diuen i com ens ho diuen. I segurament tindriem sorpreses". Hi ha dèficit d'autors catalans?

No, hi ha dèficit d'oportunitats.

Pere Planella, que et va dirigir a *Hamlet*, de Shakespeare, pensa com tu. I és que sense la possibilitat de veure, encara que només sigui una vegada, la seva obra en un escenari, és molt difícil que un autor creixi professionalment. I si el camp dels autors teatrals en general és complex, encara ho és més si mirem el de les autores. T'has fixat que hi ha poquíssimes dones autores a Catalunya?

En deuen haver més de les que ens pensem. Però, en general, a la dona, li costa molt obri-se camí.

En el camp de la interpretació, en canvi, estem molt millor. Hi ha actors i actrius joves molt bons.

Sí, hi ha molt de talent i també molt bona preparació en els actors i actrius joves.

Potser l'únic retret a fer, en aquest àmbit,

seria en el de la deficient fonètica catalana amb què arriben a l'Institut del Teatre molts estudiants. D'això es queixen molts directors. Com es pot fer entendre a aquests nois i noies que la llengua, i també la veu, són dos instruments bàsics de la professió que han triat i que dominar-los és tan vital com ho puguin ser la serra i el ribot per a un fuster? Aquest és un mal que patim al nostre país, però no únicament en l'àmbit cultural. Cal que siguem més exigents i més rigorosos i que fem alguna cosa més que queixar-nos.

¿No pot ser que aquest dèficit fonètic de què parlem, quan a pronúncia, tingui a veure amb la baixa consideració social de què gaudeix la llengua catalana? Em refereixo a la consideració de llengua domèstica, de llengua que s'aprèn més per voluntat que per necessitat i que, per tant, el sol fet de parlar-la, encara que sigui malament, ja es considera digne de premi.

Jo no crec que la llengua catalana tingui una baixa consideració social, ni crec tampoc que avui dia s'aprèngui més per voluntat que per necessitat, sovint és al contrari. Els qui la parlem habitualment des que vam néixer acostumem a parlar-la bé, però hem de tenir present que els quaranta anys de persecució del català han deixat una empremta molt fonda. No hem d'oblidar que a partir dels anys 50 hi ha hagut fortes immigracions provinents de la península i que actualment continua arribant gent d'altres països a Catalunya. Els castellanoparlants constitueixen gairebé el 50% de la població catalana, molts d'ells ja parlen català i d'altres, probablement, no el parlaran mai. En aquest cas el que cal fer és estimular-los.

Què t'ha ensenyat l'exercici de la professió al llarg d'aquests anys?

A entendre'm a mi mateixa i a entendre i estimar la gent.

Més enllà del talent i de tots aquells elements que es puguin aprendre estudiant, quins requisits (psicològics) consideres que ha de reunir la personalitat d'algú que vulgui ser actor o actriu?

Per explicar-te això, hauria de fer una tesi.

Tu els reunies?

Tot fa sospitar que sí.

I la teva filla, Vicky Peña?

També.

És una gran actriu. Tanmateix, deu ser una mica estrany, oi, viure determinades situacions en la ficció amb una persona tan propera com una filla?

“L'afany de saber i la inquietud per assolir espais fins fa poc reservats únicament als homes ha estat una constant en l'esperit femení”

Com a actriu no em resulta gens estrany, i com a mare és una experiència professional i personal enriquidora.

L'any 2005 vas col·laborar en una campanya organitzada per la CAL (Coordinadora d'Associacions per la Llengua) en què demanaves el compromís dels catalans en la defensa i normalització de la seva llengua. Et preocupa la situació en què es troba?

Sí, crec que cal una forta resistència contra totes les agressions que es produeixen.

En aquella campanya hi van col·laborar també Joel Joan, Lloïl Bertran i Matthew Tree. Creus que les persones del món de l'espectacle s'haurien d'implicar més en la defensa de la llengua catalana i dels nostres drets nacionals?

Les persones del món de l'espectacle, en una àmplia majoria, estan molt implicades en la defensa del català i dels nostres drets.

Ara, seguint la línia traçada per Arenys de Munt, s'està estenent per diferents municipis de Catalunya i de les Illes Balears una convocatòria de consultes per la independència. No tenen caràcter vinculant, però sí informatiu de l'estat d'opinió dels catalans sobre aquesta qüestió. Hi estàs d'acord?

Jo penso que el primer que cal fer és defensar el dret de decidir, i mantenir-nos units sense retrocedir.

T'agradaria que Catalunya fos independent?

M'agradaria que fóssim capaços de fer una reflexió seriosa sobre la independència. Les circumstàncies polítiques no ens són favorables i aquest fet ens obliga a ser previnguts i astuts i a utilitzar els canals que ens siguin més propicis per no haver de fer passes enre-re.

Et sents valorada i estimada pel país?

Sí, em sento molt estimada.

Ja sabem que la televisió té un gran poder i que aquest poder és una arma de doble tall, però no és una mica injust que després de cinquanta anys fent Shakespeare, Sagarra, Bernard Shaw, Villalonga, Guimerà, Rodoreda o Goldoni a l'escenari, el gran reconeixement popular et vingui a través de fulletons televisius com *Secrets de família* o *El cor de la ciutat*?

No és així. Les sèries o fulletons televisius, com tu dius, potser sí que m'han donat popularitat. Però el reconeixement del meu treball l'he guanyat als escenaris.

De cinema, també n'has fet. Has treballat amb bons directors, com ara Vicente Aranda, Josep Maria Forn, Pilar Miró, Mario Camus o Ventura Pons, però la teva filmografia no és gaire llarga. Per què? Potser perquè sempre se t'ha considerat una actriu de teatre, més que no pas de cinema? La veritat és que no ho sé. El cinema sempre ha estat i continua sent la meva assignatura pendent.

Tu vas néixer a Barcelona. Quina opinió en tens de la ciutat, ara mateix?

En el Pregó del dia de la Mercè vaig dir que “la Barcelona de llums i d'ombres d'avui m'agrada. Potser la voldria diferent en alguns aspectes, en molts aspectes... Però avui, Barcelona, és una ciutat dinàmica i oberta que ofereix moltes maneres de viure-la”.

Referint-se al carrer més universal de Barcelona, Josep Pla diu: “Humanitat de la Rambla! Aquest és un carrer insondablement humà. Quantes històries entren i surten cada dia d'aquests cafès, d'aquestes botigues, d'aquestes escaletes! L'aire hi està impregnat d'humanitat”. Quina significació té per a tu, aquest carrer del cor de Barcelona?

Jo recordo aquella Rambla tranquil·la, per la qual es podia passejar plàcidament, sense por ni empentes. T'he de confessar que la Rambla d'avui m'entristeix. ■